

Euroopan vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin valinta

*Asiantuntijapaneelin
raportti
Valintavaihe*

Verkkokokous

Kesäkuu 2021

EUROOPAN KOMISSIO

Koulutuksen, nuorisoasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosasto
Osasto D — Kulttuuri ja luovuus
Yksikkö D2 — Luova Eurooppa

Sähköpostiosoite: eac-unite-D2@ec.europa.eu

*Euroopan komissio
1049 Bryssel*

© Euroopan unioni, 2021

Uudelleenkäyttö on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Euroopan komission asiakirjojen uudelleenkäyttöpolitiikkaa säännellään päätöksellä 2011/833/EU (EUVL L 330, 14.12.2011, s. 39).

Valokuvien tai muun aineiston, joka ei ole EU:n tekijänoikeuden alaista, käyttöön tai jäljentämiseen on haettava lupa suoraan tekijänoikeuden haltijoilta.

Euroopan vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin valinta Suomessa

Asiantuntijapaneelin raportti

Valintavaihe

Toimittanut Alin-Adrian Nica, Beatriz Garcia, Dessislava Gavrilova (puheenjohtaja), Jelle Burggraaff, Jorge Cerveira Pinto (selvityshenkilö), Kai Amberla, Paulina Florjanowicz, Pierre Sauvageot ja Riitta Vanhatalo

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	4
Johdanto	5
Esivalintakierros	5
Paneelin kokous	6
Kansallinen tausta	6
Ehdokkaiden arviointi.....	6
I Oulu	7
1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen.....	7
2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö	8
3. Eurooppalainen ulottuvuus	9
4. Vaikutusala	9
5. Hallinto	10
6. Toteutusvalmius.....	11
Yhteenveto.....	11
II Savonlinna	12
1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen.....	12
2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö	13
3. Eurooppalainen ulottuvuus	13
4. Vaikutusala	14
5. Hallinto	15
6. Toteutusvalmius.....	16
Yhteenveto.....	16
III Tampere	16
1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen.....	17
2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö	18
3. Eurooppalainen ulottuvuus	19
4. Vaikutusala	19
5. Hallinto	20
6. Toteutusvalmius.....	21
Yhteenveto.....	21
Paneelin päätös.....	21
Kulttuuripääkaupungin maine.....	22
Seurantavaihe.....	23
Paneelin suositukset	23

Johdanto

Tämä on asiantuntijapaneelin (jäljempänä ”paneeli”) raportti Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026 -kilpailun valintavaiheesta Suomessa. Kilpailu on vuonna 1985 perustettu Euroopan unionin hanke.

Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö, jäljempänä ”ministeriö”, toimii kilpailun hallintoviranomaisena (jäljempänä ”hallintoviranomainen”), ja kilpailuun sovelletaan 16. päivänä huhtikuuta 2014 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöstä 445/2014/EU (jäljempänä ”pätös”)¹ ja ministeriön hyväksymää ja sen verkkosivuilla julkaistua asiakirjaa ”Menettelyohje – Euroopan kulttuuripääkaupungin nimitystä Suomessa vuonna 2026 koskeva kilpailu” (jäljempänä ”säännöt”).²

Valintamenettelyä varten perustettiin työjärjestyksen 2 artiklan mukaisesti riippumattomista asiantuntijoista koostuva paneeli. Ministeriö nimitti paneelin jäsenistä kaksi ja Euroopan unionin toimielimet ja elimet (Euroopan parlamentti, neuvosto, komissio ja alueiden komitea) nimittivät muut jäsenet.

Kilpailu on kaksivaiheinen: esivalinta (esivalinnan läpäisseiden luettelo) ja valinta.

Esivalintakierros

Hallintoviranomainen julkaisi hakuilmoituksen 1. huhtikuuta 2019 ja vastaanotti kolme hakemusta määräaikaan 5. toukokuuta 2020 mennessä. Hakijakaupungit olivat Oulu, Savonlinna ja Tampere.

Paneeli kokoontui 23.–24. kesäkuuta 2020 esivalintakokousta varten. Se suositteli, että kaikki kolme hakemuksen jättänyttä kaupunkia kutsutaan lopulliseen valintavaiheeseen. Paneelin raportti julkaistaan komission verkkosivuilla.³

Ministeriö hyväksyi paneelin suosituksen ja kutsui kaikki kolme kaupunkia toimittamaan täydennetyt hakemukset 23. huhtikuuta 2021 mennessä.

Kaikki kaupungit toimittivat täydennetyt hakemuksensa (”hakukirjat”) määräaikaan mennessä.

Viidestä paneelin jäsenestä koostuva valtuuskunta osallistui kaupunkivierailuihin 26.–28. toukokuuta 2021. Heidän seurassaan oli tarkkailijoita hallintoviranomaisesta ja Euroopan komissiosta. Valtuuskunta raportoi lautakunnalle valintakokouksessa.

¹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.132.01.0001.01.ENG

²

https://minedu.fi/documents/1410845/12954142/en_Rules+of+Procedure.pdf/f9e9ade0-8731-5c3c-82d1-3a1581dd4ef4/en_Rules+of+Procedure.pdf

³ <https://ec.europa.eu/culture/sites/default/files/ecoc-2026-finland-preselection-report.pdf>

Paneelin kokous

Paneeli kokoontui verkossa 31. toukokuuta ja 1. kesäkuuta 2021. Hallintoviranomaisen ja Euroopan komission edustajat osallistuivat kokoukseen tarkkailijoina. Tarkkailijat eivät osallistuneet paneelin työhön tai päätökseen. Kaikki paneelin jäsenet allekirjoittivat ilmoituksen, jolla vakuuttivat luottamuksellisuutta sekä sitä, että eturistiriitoja ei ole. Paneeli valitsi puheenjohtajakseen Dessislava Gavrilovan ja varapuheenjohtajaksi Riitta Vanhatalon.

31. toukokuuta ja 1. kesäkuuta järjestetyissä kuulemistilaisuuksissa kukin ehdokaskaupunki esitteli kantansa (45 minuutissa) ja vastasi paneelin kysymyksiin (90 minuutissa).

Paneelin puheenjohtaja ilmoitti paneelin suosituksesta lehdistötilaisuudessa 2. kesäkuuta pidetyn kokouksen jälkeen tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvisen sekä Euroopan komission Suomen edustuston apulaispäälikön Maria Kokkosen läsnä ollessa.

Kansallinen tausta

Vuonna 2026 Suomi isännöi Euroopan kulttuuripääkaupunki -tapahtumaa kolmatta kertaa. Aiemmin kulttuuripääkaupungeiksi on valittu Suomesta Helsinki vuonna 2000 ja Turku vuonna 2011. Euroopan kulttuuripääkaupungin kriteerit ovat sittemmin muuttuneet huomattavasti. Ne kattavat nyt kulttuurin roolin syvemmän ja laajemman ulottuvuuden kaupunkien kulttuurissa ja Euroopan kehityksessä. Erityinen uusi vaatimus on, että kaupungilla on oltava virallinen kulttuuristrategia, johon kulttuuripääkaupunkihanke sisältyy. Näin varmistetaan, että kulttuuripääkaupunki on osa kaupungin kehitystä eikä kertaluonteinen tapahtuma. Näin ollen se korostaa kestävän perinnön merkitystä. Kulttuuripääkaupungin valinta perustuu erityisesti hakukirjassa esitettyyn kulttuuripääkaupunkivuodelle laadittuun ohjelmaan eikä kaupungin nykyiseen kulttuuritarjontaan.

Paneeli totesi, että hakemukset ovat kunnianhimoisia, että niissä otetaan huomioon kunkin alueen erilaiset tilanteet ja että esivalintavaiheessa ja lopullisessa valinnassa tehtyjen ehdotusten välillä on tapahtunut huomattavaa kehitystä. Paneeli totesi, että kyseiset kolme kaupunkia ovat hyödyntäneet hakuprosessin tarjoamaa tilaisuutta vahvistaakseen kulttuuristrategioitaan ja kulttuurin roolia yleisessä sosioekonomisessa kehityksessään. Tämä on jo merkittävä mahdollinen kulttuuripääkaupunkikilpailun perintö. Paneeli kannustaa kaikkia ehdokkaita jatkamaan strategioidensa kehittämistä ja toteuttamista.

Ehdokkaiden arviointi

Arvioidessaan ehdokkaita paneeli pani merkille päätöksen 2 artiklan yleiset ja erityiset tavoitteet sekä vaatimuksen, jonka mukaan hakemuksen on perustuttava kulttuuriohjelmaan, jolla on vahva eurooppalainen ulottuvuus ja joka on luotu erityisesti nimikettä varten (4 artikla).

Lautakunta arvioi kutakin hakemusta 5 artiklan kuuden kriteerin perusteella hakemusilmoituksen mukaisesti:

- ❖ panos kaupungin pitkän aikavälin strategiaan,
- ❖ taiteellinen sisältö ja kulttuurisisältö,
- ❖ eurooppalainen ulottuvuus,

- ❖ vaikutusala,
- ❖ hallinto,
- ❖ toteutusvalmius.

Paneeli korostaa, että sen ehdokkaita koskevat arviot perustuivat hakukirjassa ja esittelytilaisuudessa esitettyyn ehdotettuun ohjelmaan. Kaupungin historia, sen viimeaikainen ja nykyinen politiikka sekä sen kulttuuritarjonta voivat muodostaa perustan ohjelmalle, mutta niillä ei ole osuutta valintaprosessissa. Seuraavissa kommentteissa paneeli esittelee valintakokouksessa käymiensä keskustelujen pääkohdat. Valitun kaupungin osalta annetaan erityisiä suosituksia, joilla autetaan sitä kulttuuripääkaupunkihankkeen toteuttamisessa.

I Oulu

Oulu esitteli lopullisessa valintavaiheessa toimitettavan hakemuksensa otsikolla "Kulttuuri-ilmastonmuutos". Hakemus pitää sisällään vahvan ohjelmaehdotuksen, joka rakentuu rohkeuden, oikeudenmukaisuuden ja vastuullisuuden arvojen ympärille. Hakemus sisältää monitahoisen toimenpidekokonaisuuden, jolla pyritään muokkaamaan ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta sosiaalisella, kulttuurisella, taiteellisella, poliittisella, tilallisella ja virtuaalisella tasolla. Kokonaistavoitteena on tehdä Oulusta (entistäkin) elävämpi ja houkuttelevampi kaupunki. Hakukirja, jota esittely täydentää, osoittaa vahvuuksia kaikissa arviointiluokissa.

1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen

- Kulttuuristrategia on hyväksytty ja se jatkuu vuoteen 2030. Tämä strategia ja siihen liittyvät ehdotetut toimintasuunnitelmat ovat selvästi yhdenmukaisia kulttuuripääkaupunkihankkeen vision kanssa, minkä paneeli näkee luotettavana tapana varmistaa, että toinen ruokkii toista ja päinvastoin. Kulttuuripääkaupunkihankkeella, joka on keskeinen osa kokonaistrategiaa, edistetään konkreettisesti joitakin jälkimmäisen tavoitteista, eli luodaan lisää ja parempia työpaikkoja luoville ja kulttuurialoille ja mahdollistetaan Oulun kehitys aidosti kansainväliseksi ja tunnetuksi kulttuurikaupungiksi Suomessa ja sen ulkopuolella. Tällaiset yhteydet ovat erittäin tervetulleita.
- Hanke perustuu selkeään konseptiin, jossa yhdistyvät ilmastonmuutokseen liittyvät ekologiset kysymykset, kulttuuritoiminta, yhteisön sitoutuminen ja uudet teknologiat. Tämä on osoitus kaupungin jo menestyksekkäästä kokemuksesta huipputeknologian ja taiteen, uudenaikaisuuden ja ekotasapainoisen elämäntavan yhdistämisessä. Hanke perustuu olemassa oleviin käytäntöihin ja kokemuksiin, mikä vahvistaa hakemuksen uskottavuutta selvästi.
- Lisäksi strategian toteutus perustuu Oulun kaupunkistrategian seuranta- ja arviointisuunnitelmaan, jonka toteuttaa Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Sen tavoitteena on mitata Oulu2026:n menestystä pitkän aikavälin tavoitteidensa saavuttamisessa, eli (1) vilkkaan, kiehtovan kaupungin luomisessa, (2) tasapainoisen yhteisön luomisessa ja (3) luovan alueen luomisessa.
- Ehdotettu arviointikehys on erittäin vankka, ja siinä sovitetaan yhteen tavoitteet, onnistumisen mittarit ja mahdolliset tietolähteet. Arvioinnin tuloksista tiedotetaan loppuraportissa ja vuoden 2027 loppuun mennessä pidettävässä konferenssissa. Tämä on tärkeää ja erittäin tervetullutta, koska sen pitäisi helpottaa tulosten levittämistä ja mahdollistaa laaja julkinen osallistuminen arviointiin ja havaintoihin, ruokkien näin keskustelua

teemavuoden vaikutuksista ja mahdollisesti kulttuuristrategian uudelleensuuntaamisesta.

- Suunnitellut pitkän aikavälin kulttuuriset, sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset, myös kaupunkikehityksen kannalta, kuvataan hyvin konkreettisesti, vaikkakin ehkä liian ytimekkäästi. Kuvattuihin kulttuuriin ja taloudellisiin vaikutuksiin verrattuna esitetyt sosiaaliset vaikutukset tulevat jäljessä. Sen vuoksi paneeli katsoo, että pitkän aikavälin kestävyysarviointia ja vastaavaa toimintasuunnitelmaa on kehitettävä vielä jonkin verran.
- Kehitteillä on suunnitelma, jolla puututaan COVID-19-pandemian vaikutuksiin hakemuksen kolmella keskeisellä aihealueella, niin kutsuttu ”Suunnitelma C: Covid-19 – Kulttuuri. Lapset. Ilmasto”. Ottaen huomioon nykyisen terveystilanteen vaikutukset (erityisesti kulttuuriin) paneeli katsoo, että tällainen lähestymistapa on erittäin tarpeellinen ja selvästi hakemukselle eduksi.

2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö

- Ehdotettu ohjelma ilmentää selkeää taiteellista visiota (joka on innoittava, kestävä ja eurooppalainen). Yleisesti ottaen hakemuksesta käy ilmi, että ohjelma sisältää laajan valikoiman erilaisia taidemuotoja ja monia mielenkiintoisia ehdotuksia, jotka näyttävät olevan taiteellisesti varsin laadukkaita.
- Paneeli katsoo, että ohjelmarakenne ja -linjaus ovat selkeitä ja perustuvat tarkoin määriteltyihin teemoihin, toimintalinjoihin ja erityishankkeisiin (esim. perinteet ja teknologia, ympäristö, ilmastonmuutos, muuttoliike, valo pohjoisessa jne.). Ehdotettu ohjelma on myös osoitus hyvästä kyvystä yhdistää paikallinen kulttuuriperintö ja perinteiset taidemuodot uusiin, innovatiivisiin ja kokeellisiin kulttuuri-ilmaisuihin, mikä on myös myönteinen osa hakemusta.
- Ohjelman kehittämisprosessi – joka perustuu yhteiskehittämiseen, avoimiin ehdotuspyyntöihin ja omaan tuotantoon – on hyvin kuvattu ja tasapainoinen, ja siihen liittyy asiaankuuluvia kansallisia ja kansainvälisiä kumppanuuksia. Vaikuttaa siltä, että luovia neuvonantajia on otettu mukaan kehittämään teemoja, minkä jälkeen on järjestetty avoimia ehdotuspyyntöjä, joita paneeli pitää asianmukaisena tapana varmistaa sekä laatu että paikallinen omistajuus. Paneeli katsoo, että tämä prosessi on luonut mahdollisuuksia kaupungin kaikkien kulttuurilaitosten ja lukuisten riippumattomien yhdistysten ja yritysten osallistumiselle (paneeli arvostaa sitä, että paikallisten taiteilijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä annetaan konkreettisia esimerkkejä). Vaikuttaa myös siltä, että esivalinnasta saadusta palautteesta keskusteltiin avoimesti asianomaisten osapuolten kanssa, ja oikaisut on määritelty.
- Kestävyyden teemaa painotetaan voimakkaasti; esim. Euroopan kestävin kulttuuripääkaupunki -hanke käynnistettiin, ja sen tavoitteena on tukea tapahtumien järjestäjiä, yhteistyökumppaneita ja tuottajia kaikkien Oulu2026-tuotantojen ympäristövaikutusten vähentämisessä. Myös useat muut kaupungit ja eurooppalaiset kumppanit (esimerkiksi Innofest ja Greener Festival) osallistuvat tähän tavoitteeseen. Viittaus ”hiilestä irtautumiseen” kulttuurimaisemassa on hyvä ja hyvin ajankohtainen tavoite.
- Innovaatioita on myös mukana: sekä erityistoimien, kuten ”Kiihkeät alastomat keskustelut saunassa” muodossa, mutta myös kulttuurin käyttämisessä sosiaalisiin tarkoituksiin – esim. SmART Hospital -aloite, jonka tarkoituksena on yhdistää kulttuurisen hyvinvoinnin menetelmiä ja laadukasta sairaanhoitoa.
- Toinen myönteinen seikka on se, että ohjelmassa ehdotetaan osallistavaa lähestymistapaa saamelaisvähemmistön kulttuuriin – lähestymistapaa, jossa keskitytään perinteisen taiteen lisäksi myös nykyajan saamelaiskulttuuriin. Saamelaiskulttuuria esitellään kuitenkin vain yhdessä projektissa, mikä on paneelille pettymys, sillä merkittävä osa Suomen saamelaisväestöstä asuu

Oulussa ja sen seudulla, ja paikallinen yliopisto on ainoa paikka maassa, jossa saamelaiskulttuuria on mahdollista opiskella pääaineena akateemisella tasolla. Tätä näkökohtaa voidaan harkita tulevaa kehitystä ajatellen.

- Lopuksi paneeli katsoo, että kaupungin kulttuuriperinnölle, erityisesti konkreettiselle kulttuuriperinnölle, ei anneta tarpeeksi näkyvää paikkaa hakukirjassa, vaikka ryhmä esitti esityksen aikana joitakin mielenkiintoisia ja innovatiivisia ideoita, joita on tarkoitus kehittää. Ilmastonmuutoksen ja kokeellisen arkeologian yhdistäminen on rohkea konsepti, jota on kehitettävä ja tutkittava edelleen.

3. Eurooppalainen ulottuvuus

- Oulu on kaupunki, joka jo kärsii ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja on kehittänyt joitakin ratkaisuja tähän haasteeseen. Kaupunki esittelee erityisesti kestävään kehitykseen perustuvan työn ja muun elämän yhteensovittamisen mallin, jossa kulttuurilla on tärkeä rooli. Tässä mielessä Oulu on kaupunki, joka voi jakaa muiden Euroopan kaupunkien ja alueiden kanssa ainutlaatuista tietämystä ja kokemuksia, koska ilmastonmuutos on selvästi asia, joka herättää voimakasta vastakaikua koko mantereellamme ja sen ulkopuolella. Paneeli näkee siinä vahvan potentiaalin.
- Eurooppalainen ulottuvuus on myös selkeästi esillä ja ilmaistu ohjelmassa käsitellyillä Euroopan kannalta tärkeillä aihealueilla, kuten taide- ja teknologia-alalla ja eurooppalaisessa ArTech-verkostossa, kulttuurin ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä, Euroopan usein laiminlyötyjen syrjäisten alueiden merkityksessä tai kulttuurin mahdollisuudessa edistää konfliktien ratkaisua Peace Machine -lippulaivahankkeen avulla. Se on läsnä myös tiettyihin hankkeisiin osallistuvien kansainvälisten kumppanien lukumäärän kautta, mukaan lukien selkeä yhteistyö muiden kulttuuripääkaupunkien kanssa.
- Hakemuksessa otetaan huomioon myös tarve kehittää vahvaa yhteistyötä matkailukumppaneiden kanssa sekä alueellisella että kansallisella tasolla, jotta voidaan kehittää vahva strategia kansainvälisen yleisön houkuttelemiseksi, mitä paneeli pitää myös erittäin lupaavana.
- Vähemmän myönteistä on, että vaikka ilmastonmuutos (ja sen voimakas eurooppalainen kaikupohja) on vision ja suunnitelman ytimessä, ehdotettuihin ohjelmiin ja toimiin viitataan liian vähän konkreettisella tasolla.
- Perustetuista tai mainituista eurooppalaisista kumppanuuksista mainittakoon, että ne tulevat pääasiassa Itämeren alueelta ja Länsi-Euroopasta, mikä asettaa rajat hakemukselle. Tämän lisäksi paneeli totesi, että useat Euroopan kaupungit (esim. Liverpool, Marseille ja Cadiz) mainitaan Oulun seudulla tuotetun tervan hallintaa tai käyttöä koskevan historiansa yhteydessä, mikä on itsessään mielenkiintoinen ajatus, mutta vaikuttaa siltä, että konkreettista yhteistyötä niiden kanssa on vielä kehitettävä.
- Ryhmän esityksessä tuotiin esiin ruokakulttuuri ja sen yhteiset juuret Euroopassa yhtenä jatkokehittämisen alueena, jota paneeli pitää myönteisenä pyrkimyksenä.

4. Vaikutusala

- Ryhmä totesi, että aiemmista menestyksekkäistä kulttuuripääkaupungeista on otettu oppia tavoitavuudessa ja yleisön kehityksessä, jotta tämä ulottuvuus voitaisiin ottaa paremmin huomioon varsinaisissa ehdotuksissa. Paneeli katsoo, että esikuva-analyysi on auttanut sisällyttämään sovellukseen uusia ideoita.
- Vastauksena siihen, että Oulussa on huomattava määrä muita heikommassa asemassa olevia lähiöitä, ehdotetaan toteutettavaksi vahvaa kontaktiohjelmaa. Ohjelma näyttää perustuvan yleiseen yleisökehitysstrategiaan, johon kuuluu

mielipiteiden hankkiminen ihmisiltä, jotka eivät ole edustettuina perinteisissä kulttuuriaiheisissa yleisöissä, paikallisten ihmisten muuttuminen yhteiskehittäjiksi pelkän passiivisen yleisön sijaan, tilojen jakaminen kulttuuripohjaisten ja muiden kansalaisaktiviteettien välillä sekä se, että puolet ohjelmasta toteutetaan perinteisten instituutioiden ulkopuolella. Paneeli näkee sen vahvana elementtinä.

- Ohjelman kehittäminen perustui useisiin kuulemisiin. Siihen sisältyi yli 200 tapaamista paikallisyhteisöjen edustajien kanssa, monien mielipiteiden kokoaminen sekä tarveanalyysi, joka tehtiin eri kohderyhmien kanssa, mukaan lukien vähemmistöt (lapset, vanhukset, HLBTQ+, saamelaiset jne.). Paneeli pitää tätä hyvänä tapana varmistaa valittujen teemojen ja toimintalinjojen asianmukaisuus ja hyvänä lähtökohtana paikallisen omistussuhteen luomiseksi hankkeeseen.
- Toinen myönteinen seikka on koulujen kanssa tehty merkittävä työ, jonka tavoitteena on varmistaa lasten vahva osallistuminen ja hyödyntää olemassa olevia puitteita koulutuksen Oulu 2026 -ohjelmaan tulevien osuuksien toteuttamisessa. Lapsille ja nuorille laaditaan erityinen viestintästrategia, joka on myös tämän hakemuksen myönteinen ja omaleimainen puoli. Tavoitteena on, että jokainen kouluikäinen lapsi osallistuu vähintään yhteen kulttuuripääkaupungin tapahtumaan.
- Yliopistojen kanssa tehdään merkittävää työtä niiden sitoutumisen takaamiseksi – esimerkiksi Creative Campus on erinomainen aloite nuorisotyöttömyyden torjumiseksi ja luovuuden lisäämiseksi; tai yliopiston pop up -tila kaupungin keskustassa vuonna 2021.

5. Hallinto

- Kaiken kaikkiaan 50 miljoonan euron toimintabudjettia pidetään realistisena ja riittävänä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja ehdotetun toimintaohjelman toteuttamiseksi. Kaupungilta ja kansalliselta hallitukselta odotetaan 20 miljoonan euron rahoitusosuutta ja 2,15 miljoonan euron lisärahoitusta aluetasolta, mikä on kaiken kaikkiaan hyvä tasapaino, joka osoittaa vahvaa paikallista sitoutumista. Lisäksi on olemassa luettelo EU:n rahoituksen piiriin kuuluvista erityisistä hankkeista, mitä paneeli pitää tärkeänä toimenpiteenä paikallisten ja alueellisten toimijoiden liittämiseksi tiiviimmin erilaisiin EU:n ohjelmiin. Toimintabudjetin jakaminen ”ohjelmaan”, ”edistämiseen ja markkinointiin” ja ”palkkoihin ja hallintoon” on myös vakiomuotoista ja asianmukaista. On hyvä nähdä, että Oulu2026-ryhmälle suunnatut valmiuksien kehittämistoimet on budjetoitu nimenomaisesti ”muihin kustannuksiin”. Suuret pääomainvestointihankkeet on suunniteltu 166 miljoonan euron suuruisiksi (kunnostustöihin).
- Paikallisviranomaisten kanssa tehdään jo yhteistyötä, ja kulttuuripääkaupunkityöryhmän ja kunnan (kuntien) tehtävät ja vastuut on jaettu selkeästi.
- Toimitusjohtaja ja ohjelmajohtaja valitaan avoimilla ehdotuspyynnöillä, ja tehtävät ja vastuut on jaettu selkeästi. Myös muut henkilöstön jäsenet valitaan julkisten ehdotuspyyntöjen kautta, ja erityistä huomiota kiinnitetään monimuotoisuuden ja täydentävien taitojen varmistamiseen. Virkamiesten lähettämistä työkomennukselle toiseen jäsenvaltioon harkitaan, ja paneeli katsoo, että tämä voi olla hyvä keino, jolla varmistetaan pysyvä perintö hankkeen valmistelussa ja toteutuksessa hankittujen kokemusten ja taitojen osalta.
- Esitykseen kuuluu selkeä ja hyvin laadittu markkinointi- ja viestintästrategia, jossa viitataan Eurooppaan ja eurooppalaisiin hankkeisiin, myös muihin kulttuuripääkaupunkeihin. Strategiassa otetaan huomioon myös toisiinsa

sidoksissa olevan kulttuurisen ilmastonmuutoksen ja varsinaisen ilmastonmuutoksen välinen yhteys, vaikka siihen olisikin pureuduttava selkeämmin. Viestinnän näkökulmasta näin monipuolinen ja monitahoinen ohjelma voi olla haastava, ja tätä näkökohtaa on siksi pohdittava edelleen.

- Paneelista on kuitenkin harmillista, että ohjelman perintöön liittyviin toimiin on käytettävissä hyvin vähän varoja (100 000 euroa) (vaikka myönteisempää on se, että 1,3 miljoonaa euroa on budjetoitu vuodelle 2027). Tämä olisi otettava myös huomioon, sillä perintö on selvästi keskeinen tekijä, jolla varmistetaan menestyksen jatkuminen vuoden kestävän tittelin jälkeen.
- Riskinhallinta on hyvin laadittu, mutta paneeli on huolissaan siitä, että joidenkin riskien vaikutuksia on ehkä aliarvioitu.

6. Toteutusvalmius

- Paikallinen ja alueellinen tuki on selkeää ja vakaata. Hankkeessa on mukana 32 kuntaa, jotka kaikki ovat päättäneet nimittää jäsenen Oulu2026-hankkeeseen, mikä paneelin mukaan on myönteinen kehitysaskel koko alueen omistussuhteen luomisessa. Pormestarin johtama kaupungin ohjausryhmä on toiminut hankkeen valmistelun johtoryhmänä, ja tämä vaikuttaa asianmukaiselta ratkaisulta.
- Oulu2026 on saanut alusta alkaen asianmukaiset resurssit ja valmistautumiseen on käytetty noin 1,2 miljoonaa euroa kaudella 2017–2020, mitä paneeli pitää viranomaisten konkreettisenä sitoumuksena.
- Koko kauden 2021–2027 talousarviosta äänestettiin, ja se tarjoaa tarvittavat edellytykset rahoitussuunnittelulle ja varainhoidolle.
- Uutta kulttuuri-infrastruktuuria ei rakenneta, mutta on olemassa mielenkiintoinen (asianmukaisen aikataulun sisältävä) peruskorjausohjelma, joka on hakemuksen mukainen. Tämä myös vähentää uuden infrastruktuurin rakentamiseen liittyviä riskejä ja mahdollisia viivästyksiä.

Yhteenveto

Paneeli suosittelee, että Oulun kaupunki valitaan Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodeksi 2026. Hakemus on hyvin vahva kuuteen arviointiperusteeseen verrattuna, ja ehdotuksen kehitys oli merkittävää esivalinnasta lähtien, mikä osoittaa toivottua parantamiskykyä ja korkeaa kypsyysastetta ja kehitystä. Paneeli totesi, että hakemus perustui laajaan kuulemisprosessiin kaupungissa ja sen lähiseudulla, ja kulttuurialan toimijat ja infrastruktuurit oli sisällytetty siihen. Kaupungin ja alueen kulttuuristrategioissa on vahvoja kestävyys- ja elementtejä, monialaisia suunnitelmia kulttuurialojen ja luovien toimialojen valmiuksien vahvistamiseksi, ja kulttuuripääkaupungin tehtävän ja tavoitteiden sekä näiden strategioiden välillä on vahva yhteys.

Paneeli kuitenkin huomauttaa, että tulevana kuukausina ja vuosina on vielä parantamisen varaa:

- Pitkän aikavälin kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten määrittelyä sekä kaupungin kulttuuristrategiaan liittyvää perintötoimintaa on kehitettävä edelleen.
- Kaupungin (ja koko seudun) aineellisen perinnön ja museoiden sekä saamelaiskulttuurin rooli voitaisiin yhdistää paremmin tulevaan ohjelmaan sisältyviin hankkeisiin.

- Ilmastonmuutos tulisi erottaa muista teemoista erityisesti viestintälähestymistavan ja sisällönkehittämisstrategian osalta, koska se on soveltamisen keskeinen osatekijä ja sillä on selvästi hyvin voimakas kaikupohja Euroopassa ja sen ulkopuolella.

II Savonlinna

Savonlinnan hakemuksen johtoaate on "Elämisen taito". Siinä ehdotetaan kulttuuriohjelmia, joka rakentuu kolmen pääteeman ympärille: "veden voimalla", "yhdistävillä silloilla" ja "itäisellä ilolla". Rauha, selkeys ja kestävyys ovat tässä Itä-Suomen osassa asuvien ihmisten elämän ydin. Tämä kuvastaa erityistä elämäntapaa ja ainutlaatuisia taitoja, jotka jaetaan maailman kanssa ehdotetun kulttuuripääkaupungin kautta, joka kulkee nimellä *Saimaa-ilmiö 2026*.

1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen

- Hakukirjasta käy ilmi, että Savonlinnan kulttuuristrategian lisäksi nyt on käytössä erilaisia kulttuuripääkaupunkihankkeeseen perustuvia strategioita (*Phenomenal Culture City* ja Itä-Suomen sisäisen yhteistyön kulttuuristrategia), jotka kuvastavat alueen halukkuutta lisätä yhteistyötä. Paneelin mielestä tämä on myönteistä kehitystä, joka kannattaa muuntaa toimiksi.
- Vaikka kulttuuripääkaupunkihankkeella on ilmoitettu olevan aikomus toteuttaa EU-tasolla määritellyt erityistavoitteet kulttuuripääkaupunkitoimintaa varten (eli 1) lisätä kulttuuritarjonnan valikoimaa, monimuotoisuutta ja eurooppalaista ulottuvuutta kaupungeissa, myös valtioiden välisen yhteistyön avulla; 2) laajentaa kulttuurin saatavuutta ja siihen osallistumista; 3) vahvistaa kulttuurialan valmiuksia ja sen yhteyksiä muihin aloihin; 4) lisätä kulttuurin avulla kaupunkien kansainvälistä profiilia), hakemuksessa ei ole kovinkaan tarkasti määritelty, miten tämä saavutetaan.
- Myönteisempää on se, että *Saimaa-ilmiö 2026* on vaikuttanut positiivisesti kaikkiin muihin kaupunkeihin, alueisiin ja pienempiin kuntiin niiden kehittäessä omaa kulttuuristrategiaansa vuoteen 2030 asti, mikä on jo sinänsä erinomainen saavutus ja vankka perusta tuleville konkreettisille toimille. Varsin myönteistä on myös se, että hakemus heijastaa alueellisesti yhteistä kulttuuristrategiaa, jossa seudun kaupungit toimivat kulttuurialustoina, mahdollistajina ja koordinaattoreina.
- Kun otetaan huomioon, että Itä-Suomen sekä Venäjän ja Pohjoismaiden väliset yhteydet ovat perinteisesti olleet tiiviit, selkeänä tavoitteena on nyt vahvistaa verkostoja Euroopan muiden osien kanssa, mikä on tervetullut tavoite.
- Seurannan ja arvioinnin osalta ehdotuksessa osoitetaan, että strategiset päämäärät ovat selkeästi yhdenmukaisia tavoitteiden kanssa – selkeä kuvaus pitkän aikavälin kulttuurisista, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista, myös kaupunkikehityksen kannalta – ja lisäksi ehdotus pitää sisällään luotettavan arviointimenetelmän, johon sisältyy selkeitä tapoja kerätä tietoja. Esimerkiksi *Saimaa-ilmiö 2026* -digitaalialustalle luodaan tiedonhallinnan ohjauspaneeli, jossa tilastotietoja, tutkimusraportteja ja tuloksia jaetaan avoimesti asianosaisten kanssa.
- Lisäksi erityisesti kulttuurin ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä tarkastellaan ja ne sovitetaan yhteen vision ja odotettujen vaikutusten kanssa.
- Kokonaisehdotusta on kuitenkin kehitettävä edelleen, jotta voidaan osoittaa sen innovatiivisuus ja ehdotettujen toimien vakaus.
- Toinen lisäkehitystä vaativa seikka liittyy tapahtuman osuuteen kaupungin pitkän aikavälin kulttuuristrategiassa: teemoina annettu tieto on liian yleisluonteista.

2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö

- Kulttuurinen ja taiteellinen visio perustuu kolmeen teemaan – ”veden voimalla”, ”yhdistävillä silloilla” ja ”itäisellä ilolla” – joista jokainen on jaettu hankelinjoihin. Sen tarkoitus on kehittää pienimuotoista mutta runsasta kulttuuritarjontaa säilyttäen samalla korkean taiteellisen laadun. Hakemuksessa teemoja ei ole avattu yksityiskohtaisemmin.
- *Saimaa-ilmiö 2026* on Savonlinnan kaupungin ja kaikkien Itä-Suomen maakuntien, kaupunkien ja kuntien yhteinen ponnistus koko alueen kulttuurikapasiteetin parantamiseksi yhteistoimin. Paneeli pitää tätä erittäin tärkeänä tapahtumien vaikutuksen ja mahdollisen laajuuden kannalta.
- Alueiden välistä yhteistyötä on ohjannut *Bridge Builders*, eri alueita ja kaupunkeja edustava asiantuntijaryhmä, jonka jäsenet vastaavat oman alueensa kulttuuritoiminnasta. Tämä on johtanut paikallisen kulttuurialan vahvaan osallistumiseen työpajojen, lukuisten kokousten ja keskustelujen kautta kullakin alueella. Tämä näkyy ohjelmassa esimerkiksi mukana olevien paikallisten taiteilijoiden ja kulttuurijärjestöjen pitkänä luettelona. Paneeli pitää tätä kehitystä erittäin myönteisenä ja jatkamisen arvoisena näin harvaan asutulla alueella, vaikka kulttuuripääkaupungin titteliä ei olisikaan.
- Paneeli katsoo, että ehdotuksessa yksilöidään toimintaohjelmassa käsiteltäviä aiheita: uuden rakentaminen paikallisen kulttuuriperinnön ja taiteellisen työn pohjalta, kumppanuuksien laajentaminen seudulle ja muualle Eurooppaan, syrjäytyneiden ryhmien (kuten psykiatrisista ongelmista kärsivien) auttaminen, tyhjien tilojen ottaminen kulttuurikäyttöön, perinteisen ja nykyisen kulttuurin (kuten modernin oopperan) tasapainottaminen, rautateitä ja kulttuuria koskevat eurooppalaiset keskustelut, valmiuksien kehittämisohjelma. Ohjelmaa voidaan pitää runsaana, osallistavana ja monipuolisena sekä houkuttelevana eri ryhmille ja yleisöille.
- Ohjelman valmistelun ehdotettua aikataulua pidetään realistisena ja asianmukaisena.
- Huolta herättää se, että ohjelmien kuratoinnin taso on riittämätön ja että toisinaan näyttää siltä, että kuratointia ei ole tapahtunut. Tämä heijastuu myös ohjelman kolmen toimintalinjan välisiin yhteyksiin: on vaikea ymmärtää, miten luodaan maailmanlaajuinen ja johdonmukainen kerronta. Lisäksi ohjelmassa kuvattu innovaatiotaso on toimitettujen tietojen perusteella epätyytyttävä.
- Koska ohjelma on erittäin hajanainen ja pitää sisällään monia pieniä toimia, ohjelman perintöä koskevia kysymyksiä ei käsitellä riittävästi eikä oteta huomioon hakukirjassa.
- Kaiken kaikkiaan visioon ja perusteluihin liittyy ongelmia: valitut avainsanat (kestävyys/vastuullisuus) eivät noin vain luo mieleenpainuvaa ja inspiroivaa kulttuurivisiota.

3. Eurooppalainen ulottuvuus

- Hankkeessa on jo kehitetty yhteyksiä muihin ECOC-keskuksiin, ja siinä viitataan laajaan kumppaniluettelo, joka kattaa lähes kaikki Euroopan maat, mukaan lukien merkittävän määrän venäläisiä järjestöjä. Niiden osallistumisen muoto jää kuitenkin epäselväksi.
- Ryhmä on määritellyt *maaseutukulttuurin* parhaaksi tavaksi luoda yhteyksiä muihin Euroopan maaseutualueisiin, mikä mahdollistaa yhteisten etujen mukaisten hankkeiden kehittämisen, esimerkiksi maaseutualueiden autoitumisen. Tätä ei kuitenkaan ole otettu selkeästi huomioon jo hyväksytyssä ohjelmassa.

- Suunniteltu lähestymistapa *uusi eurooppalainen Bauhaus* -konseptin tutkimiseen – ja siihen, miten tämä heijastaa Saimaan alueen ulkopuolisia eurooppalaisia näkökulmia – on kunnianhimoinen, uskottava ja perusteellinen.
- Eurooppalaisen yleisön kiinnostuksen herättämiseen tähtäävässä strategiassa tehdään yhteistyötä alueellisen matkailujärjestön Visit Finlandin kanssa sekä kehitetään digitaalinen alusta ja erityinen ohjelmasisältö, joka yhdistää jokaisen taiteellisen teeman tunnettuun kansainväliseen suomalaiseen taiteilijaan. Vaikka nämä toimet ovat mielenkiintoisia, on syytä epäillä, että niillä ei ole odotettuja vaikutuksia kansainväliseen yleisöön.
- Jotkin hankkeet listasivat mahdollisia yhteistyöhön osallistuvia kansainvälisiä taitelijoita. Valtaosassa ohjelman hankkeista ei kuitenkaan lueta eurooppalaisia kumppaneita tai yhteyksiä.
- Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta edistävien toimien kuvauksesta, kulttuurien välisestä vuoropuhelusta ja Euroopan kansalaisten keskinäisen ymmärryksen lisäämisestä puhutaan vain vähän. Samaa voidaan sanoa myös niiden toimien laajuudesta ja laadusta, joissa korostetaan Euroopan kulttuurien, perinnön ja historian yhteisiä näkökohtia sekä Euroopan yhdentymistä ja ajankohtaisia eurooppalaisia aiheita.
- Vaikka strategiassa tunnustetaan tarve laajentaa yhteistyöpolitiikkaa ja suunnitellaan joitakin kumppanuuksia, painopiste on Itämeren alueella ja muissa kulttuuripääkaupungeissa. Lisätietoa tarvitaan, jotta ehdotetut kansainväliset yhteistyökumppanuudet voidaan arvioida paremmin.
- Ehdotetussa ohjelmassa on kyse pitkälti seudusta, mihin myös sisältyy kutsuttuja kansainvälisiä taiteilijoita, eikä todellisten eurooppalaisten kumppanuushankkeiden kehittämisestä. Toisin sanoen ohjelmassa keskitytään enemmän alueen kulttuurisen vetovoiman edistämiseen kuin sen yhdenmukaistamiseen kulttuuripääkaupunkihankkeen tavoitteiden kanssa. Samoin voidaan sanoa, että hanke vaikuttaa sopivammalta kansalliseen kulttuuripääkaupunkihankkeeseen kuin Euroopan kulttuuripääkaupunkiin.

4. Vaikutusala

- Tavoitestrategiassa korostetaan kulttuuria ja yksilön hyvinvointia yhtenä kokonaisuutena. Suunnitteilla on useita yleisönkehittämistoimenpiteitä, ja annetut tiedot ovat merkityksellisiä ja yksityiskohtaisia. Ehdotuksen mukaan yleisöä ja ohjelmaan osallistuvia kohdellaan tasavertaisina, ei vähemmistöryhminä, vanhuksina tai maahanmuuttajina, vaan aina yksilöinä.
- Hanke on kehittänyt osallistavan prosessin monipuolista toimintaa toteuttamalla: esimerkiksi suurlähettiläät/tiennäyttäjät; Saimaa kaikille -verkkokysely ja vuonna 2021 erityisesti nuorille suunnattu kysely, 12-jäsenisen nuorisopaneelin liittyminen ryhmään, jne. Lisäksi työllistettiin viisi alueellista hankekoordinaattoria, joiden päätehtävänä oli tunnistaa ja saattaa yhteen paikallisia ja kansainvälisiä toimijoita, kansallisia kulttuuri- ja kansalaisjärjestöjä ja niiden alueellisia yhdistyksiä. Kaikki tämä on hyvin myönteistä.
- Toteutetuissa tutkimuksissa kysyttiin alueen asukailta, mistä alueen piilotetuista timanteista he haluaisivat kertoa muulle Euroopalle ja mitä he voisivat oppia muilta eurooppalaisilta. Vuoden 2021 alussa tehty kysely oli suunnattu erityisesti alueen nuorille. Vaikka tämä tieto onkin merkityksellistä, ei ole selvää, kuinka suuri osa siitä sisällytettiin ehdotettuun ohjelmaan.
- Saavutettavuus – kuntien ja alueiden välisen yhteistyöverkoston laajan yhteistyön ansiosta ohjelma leviää koko Itä-Suomen alueelle ja sisältää lukuisia kaikille avoimia tapahtumia.
- Vapaaehtoistyötä koskevaa ohjelmaa toteutetaan täysimääräisesti. Tähän kuuluu myös *kulttuuriystävien* kouluttaminen. Kulttuuriystävien tehtävänä on

osallistua kulttuuri- tai muihin tapahtumiin sellaisten ihmisten seurassa, jotka eivät jostain esteestä johtuen pysty osallistumaan itsenäisesti. Ajatus on kiinnostava.

- Yleisön kehittymisen osalta on tunnistettu kolme kohderyhmää: keski-ikäiset ja vanhemmat miehet sekä kotimaiset ja kansainväliset matkailijat, jotka tavallisesti oleskelevat Helsingissä tai matkustavat Lappiin. Suunnitteilla on myös kulttuuripassia/kulttuuriviisumia koskeva aloite yhteistyössä Venäjän eri kulttuurilaitosten kanssa. Vaikka näitä toimia ehdotetaan, mitään konkreettista strategiaa yleisön kehittämiseksi ei kuitenkaan kuvata eikä toteuteta.
- Kysymyksiä siitä, miten yksityishenkilöiden kanssa olisi toimittava neljällä alueella ja viidessä kaupungissa neljän vuoden aikana ennen kulttuuripääkaupunkikautta vuonna 2026, ei käsitelty asianmukaisesti.

5. Hallinto

- Nykyinen 28 miljoonan euron budjetti merkitsee huomattavaa lisäystä edelliseen vaiheeseen (20 miljoonaa euroa). Rahoitusmalli esittelee erilaisia rahoituslähteitä, mukaan lukien EU:lta saatava rahoitus (erittäin korkea 6,5 miljoonaa euroa eli 27 % julkisen puolen odotetusta kokonaisrahoituksesta), sponsorointi 4–6 yritykseltä ja liikekumppanilta sekä laaja yhteistyösopimus säätiöiden, oppilaitosten ja muiden kansalaisjärjestöjen kanssa allekirjoitetaan vuosiksi 2022–2026. Kaikki tämä on hyvin myönteistä. Harmillisesti Savonlinnan ja osallistuvien kaupunkien ja alueiden rahoitusosuus on vain 5 miljoonaa euroa, kun taas valtiolta odotetaan 12 miljoonaa euroa, mikä viittaa alueelliseen sitoutumisen mahdolliseen puutteeseen rahoituksen osalta.
- Toimintabudjetin jakamisen osalta voidaan todeta, että vaikka ohjelmalle osoitettu osuus (64,2 % kokonaissummasta) vaikuttaa varsin tarkoituksenmukaiselta, ”myyinnedistämiseen ja markkinointiin” kohdennettua määrää (10,7 %) voidaan pitää liian pienenä *Saimaa-ilmio 2026* -brändin mukaisen eurooppalaisen toiminnan vauhdittamiseksi.
- Erityishenkilöstöä tullaan ohjaamaan sekä varainhankintatoimintaan että *Saimaa-ilmio 2026:n* varojen keräämiseksi perustettavan erillisen voittoa tavoittelemattoman yhdistyksen (*Tukea Saimaa-Suomelle*) perustamiseen.
- Joukkorahoituksen käyttöä ohjelmatasolla on harkittava. Tämä lisää hankkeen hallinnointitehtävään sitoutumisen ja innovoinnin ulottuvuuden.
- Pääomamenoista ei anneta tietoja – ainoastaan itsenäiset infrastruktuuri-investoinnit on listattu (kulttuuripääkaupungin talousarvion ulkopuolella). Ei ole myöskään selvää, kuinka paljon rahoitusta eri kumppaneilta odotetaan. Vuoden 2026 jälkeisistä taloudellisista vaikutuksista ja perintöön liittyvistä kysymyksistä ei juuri puhuta.
- Levittämiseen ja markkinointiin tehtävistä investoinneista tarvitaan lisätietoja, jotta voidaan arvioida, millainen niiden eurooppalainen tavoite on ja miten ne edistävät kulttuuripääkaupunkihanketta. Arvopohjaisen viestinnän käsite on kuitenkin mielenkiintoinen ja kunnianhimoinen.
- Talousarvioon sisältyy erityinen viittaus arviointiin, ja siihen osoitetaan riittävästi määrärahoja.
- Kulttuuripääkaupunkiryhmän odotetaan koostuvan 15 tekijästä ja 9 harjoittelijasta. Huolta herättää se, että hankkeessa saattaa olla huomattavasti liian vähän henkilöstöä verrattuna muihin kulttuuripääkaupunkihankkeisiin. Hallintomalliin kuuluu hallintoneuvosto, jossa on seitsemän kunkin kaupungin nimittämää jäsentä.
- Ylimmän johtoryhmän osalta käynnistetään kansainvälinen avoin hakuilmoitus toimitusjohtajan paikasta. Taiteellista johtajaa ei nimitetä, vaan ehdotetaan vaihtoehtoista mallia – ohjelmanjohtajan johtamaa ohjelmaryhmää – mutta sen vastuualueita ei kuvata riittävän yksityiskohtaisesti. Tämä herättää lisää

epäilyksiä, koska toimitettujen tietojen perusteella ei ole kovin selvää, miten kuraattoritehtävä ja työ jakautuvat kaupunkien kesken. Ei ole myöskään selvää, mitkä periaatteet ohjaavat kutakin kaupunkia päättämään ohjelmasta ja muista kysymyksistä.

- Kun kysyttiin ohjelmanjohtajan vastuualueista ja siitä, miltä päätöksentekoprosessi näyttää hanke-ehdotuksia/ohjelman taiteellista laatua arvioitaessa, annetut selitykset eivät olleet riittävän tarkkoja ja selkeitä. Kun otetaan huomioon edellisissä huomioissa esiin tuodut kysymykset, tämä epäselvyys herätti lisää epäilyksiä ehdotetun hallinto- ja johtamisrakenteen suhteen.

6. Toteutusvalmius

- Kaiken kaikkiaan hanke on saanut tukea kaupungin- ja kunnanjohtajilta sekä alue- ja paikallisviranomaisilta, kuten hakemukseen sisältyvistä julkisista lausunnoista käy ilmi.
- Paneeli uskoo, että kaupunki ja alue ovat vahvasti sitoutuneet toteuttamaan hankkeen ja tekemään siitä toteuttamiskelpoisen.
- Merkittävä määrä projekteja on määrä saada päätökseen ennen vuotta 2026, eikä merkittäviä viivästyksiä ole odotettavissa. Näin ollen kaupungilla ja alueella on riittävä ja toteuttamiskelpoinen infrastruktuuri kulttuuripääkaupungin toteuttamiseksi.

Yhteenveto

Paneeli suosittelee, että Savonlinnan hakemusta ei valita. Vaikka hakemuksen johtoaihe – ”Elämisen taito” – on mielenkiintoinen ja voimakas, paneeli katsoo, että ehdotuksessa on merkittäviä puutteita ja asioita, jotka vaativat huolellista kehittämistä.

Ehdotettua konseptia on kehitettävä edelleen innovaatioiden ja konseptien osalta suunnitelman ja projektien tukemiseksi. Lisäksi paneeli ilmaisi huolensa siitä, että ohjelman kuratoinnin taso on riittämätön. Hankkeen eurooppalainen ulottuvuus on myös melko kehittymätön: valtaosassa ohjelman hankkeista ei luetella eurooppalaisia kumppaneita tai yhteyksiä.

Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta edistäviä toimia, kulttuurien välistä vuoropuhelua ja Euroopan kansalaisten keskinäisen ymmärryksen lisäämistä ei myöskään juuri käsitellä. Samaa voidaan sanoa niiden toimien laajuudesta ja laadusta, joissa korostetaan Euroopan kulttuurien, perinnön ja historian yhteisiä näkökohtia sekä Euroopan yhdentymistä ja ajankohtaisia eurooppalaisia aiheita.

Lopuksi paneeli ilmaisi huolensa ehdotetusta hallinto- ja johtamismallista, etenkin taiteelliseen tehtävään liittyen. Ryhmä kuitenkin teki paneeliin vaikutuksen ja paneeli arvosti ehdotuksen aitoutta. Paneeli kannustaa kaupunkia jatkamaan laaja-alaisen kulttuurikaupunkistrategiansa kehittämistä ja toteuttamista sekä lisäämään aluejohtajien välistä yhteistyötä ja kumppanuuksia ja samalla kohottamaan eurooppalaista profiiliaan erilaisten yhteistyömuotojen avulla.

III Tampere

Kulttuuripääkaupunkihakemuksen motto *Yhtä Eurooppaa* tarkoittaa, että kaupunki pyrkii tavoittamaan Euroopan ja käyttämään tasa-arvoa ja kulttuuria eurooppalaisten

ihmisten yhdistämiseen. Esivalintakierroksen jälkeen kulttuuripääkaupungin hakemusprosessin vetäjät ovat tehneet ahkerasti työtä kansainvälisten kumppaneiden kanssa muuttaakseen yleistä käsitystä siitä, mitä kulttuuri Tampereella ja Pirkanmaalla tarkoittaa. Nämä ponnistelut johtivat hankekonseptin uudelleensuuntaamiseen ja hankkeen otsikko *Laatua yhdenvertaisesti* muuttui muotoon *Yhtä Eurooppaa*. Uuden konseptin toivotaan luovan uusia sosiaalisen tasa-arvon, monimuotoisuuden ja saavutettavuuden tasoja, kulttuurisista ja taiteellisista välineistä alkaen.

1. Pitkän aikavälin strategian edistäminen

- Tampereen kulttuuristrategia – *Kulttuurista kestävästi kasvava kaupunki* – hyväksyttiin yksimielisesti kaupunginvaltuustossa 16.12.2019. Se on käynnissä vuoteen 2030, ja siihen sisältyy vuoteen 2032 kantavia toimia, jotka liittyvät vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin perintöön, mikä on myönteinen asia.
- Kulttuurialasta ja luovista toimialoista tehtiin tarveanalyysi, jossa selvitettiin ensin, miksi Tampereen kaupungin ja sen seudun on oltava Euroopan kulttuuripääkaupunki. Toiseksi tarkasteltiin myös Tampereen ja Pirkanmaan kaupunki- ja aluekehityksen kokonaiskuvaa ja pohdittiin, miten eri politiikanalojen välillä voitaisiin saavuttaa kunnianhimoisia tavoitteita. Kolmanneksi paikallisista yhteisöistä tehtiin syvälinen tarveanalyysi, jossa keskityttiin erilaisten yhteisöjen sosiaalisiin oloihin. Tämä tarkka (ja hyödyllinen) työ johti hankekonseptin uudelleensuuntaamiseen ja näin otsikosta *Laatua yhdenvertaisesti* tuli *Yhtä Eurooppaa*.
- Strategiassa yksilöidään selkeästi kulttuuripääkaupunkihankkeessa tavoiteltavat tarpeet: kulttuurijohtoinen kaupunkikehitys, alueellisen yhteistyön vahvistaminen, laajempi eurooppalainen ja kansainvälinen yhteistyö sekä taidevalmiuksien kehittäminen. Tampereella on tällä hetkellä käynnissä kuusi laaja-alaista kestävän kehityksen, digitalisaation, luovan talouden ja kaupunkikehityksen kehittämisohjelmaa. Kulttuuripääkaupunkihanke on elintärkeä linkki ja kehys kulttuurin integroimiseksi kaikkiin näihin periaatteisiin sekä kulttuuristrategian edistämiseksi kaupungeissa ja ympäröivällä seudulla. Kaupungin strategisten puitteiden kolmas taso liittyy selkeästi esitettyihin, tunnistettujen yhteisöjen tarpeisiin. Vaikka strateginen ajattelu onkin monimutkaista, se on järkevää ja vankkaa, ja sen sisältö on merkityksellistä Euroopan tasolla. Yleisesti ottaen paneeli pitää tehtyjä analyysyjä ja joulukuussa 2019 hyväksyttyä vahvaa kulttuuristrategiaa tervetulleina ja erittäin järkevinä kehitysaskelina, joista voi olla vain hyötyä koko alueen kulttuuriyhteisölle tulevinä vuosina, vaikka kaupungille ei myönnettäisikään kulttuuripääkaupungin titteliä.
- Seurannasta ja arvioinnista vastaa ryhmään kuuluva osasto yhteistyössä Tampereen yliopiston ja paikallisten teknologiayritysten kanssa. Paneelin mielestä seuranta- ja arviointisuunnitelmat ovat kaiken kaikkiaan hyvin selitetyjä ja kehitettyjä, ja niihin sisältyy sekä määrällisiä että laadullisia lähestymistapoja. Hankkeessa pyritään arvioimaan kulttuuripääkaupungin alueellisia vaikutuksia sekä sitä, mitä muutoksia kulttuuripääkaupunki luo pitkällä aikavälillä, mikä on kunnianhimoisen tason mukainen myönteinen pyrkimys.
- Vaikka ehdotettu uusi teema on vahva, paneeli katsoo, että se on edelleen hyvin laaja ja yleisluonteinen ja että jaettava viesti on näin ollen edelleen jossain määrin epäselvä. Näiden puutteiden vuoksi julistus, jonka mukaan kulttuuripääkaupungin perintönä on ”luoda laboratorio, eurooppalainen tapaustutkimus siitä, miten taide ja kulttuuri voivat edistää tasa-arvoa”, on liian epämääräinen ja retorinen eikä täydellisen vakuuttava.
- Vaikka kulttuuristrategia hyväksyttiin ja sitä ollaan toteuttamassa, siinä ei juurikaan viitata nykyisen koronaviruspandemian odotettuihin vaikutuksiin eikä

tarpeeseen käsitellä uudelleen ja päivittää strategiaa. Ottaen huomioon, että koronaviruspandemian odotetaan laajalti pahentavan erityyppisiin eriarvoisuuksiin liittyviä ongelmia erityisesti kulttuurin saatavuuden osalta – aihe, joka on tämän ehdotuksen ydin – paneeli oli yllätynyt siitä, ettei hakemuksessa annettu vankempaa pohdintaa asiasta.

- Paneeli pani merkille, että kun kysyttiin, mitä sellaista Tampereelta nyt puuttuu, mitä ryhmä haluaisi toteuttaa ja jättää perinnöksi vuoden 2026 kulttuuripääkaupunkina, ei hakemuksen keskeisenä teemana ollut tasa-arvoa mainittu. Tämä herättää myös epäilyksiä ilmoitettujen strategisten tavoitteiden, ohjelmien ja vaikutusten yhtenäisyydestä.

2. Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö

- Kulttuuriohjelman konsepti perustuu laajaan käsitykseen kulttuurista. Tämä on harkittua, koska se mahdollistaa kulttuurin laajentamisen samaan aikaan sosiaalisen koheesion ja tasa-arvon edistämisen kanssa. Siksi käsite sisältää urheilun, katutoiminnan (esim. akrobatian, rullalautailun), terveydenhuollon, koulutuksen yms. Tällainen laaja lähestymistapa kulttuuriin kuulostaa paneelin mielestä varsin tarkoituksenmukaiselta, varsinkin kun se on sopusoinnussa osallisuutta koskevien tavoitteiden kanssa.
- Taiteellinen näkemys perustuu kolmeen ydinideaan: Rajoja ylittävä! (vapautuminen mukavuusalueilta, itsensä altistaminen Euroopalle); Rajoja rikkova! (uskalias, kurottautuminen) ja Rosoinen! (vallitsevien rakenteiden ravistelu). Nämä käsitteet ovat kuitenkin selitetty (liian) ytimekkäästi.
- Ohjelma rakentuu neljän ydinteeman ympärille: (R)EVOLUTIONS (Vallankumoukset) käsittelee tasa-arvokysymyksiä suhteessa nykyisten yhteiskuntien sosiaalisiin ja poliittisiin kysymyksiin; EQUALLY YOURS (Yhdenvertaisesti sinun) käsittelee tasa-arvoa kulttuurialalla. Tasa-arvossa ei ole kyse erojen häivyttämisestä, vaan niiden juhlimisesta; VILLAGE HOPPING (Kylähyppely) tarkastelee tasa-arvoa alueellisesta näkökulmasta, edistäen korkealaatuisen kulttuurin saatavuutta alueilla; WILD CARD (Villi kortti) asettaa ihmiskulttuurin luontoon, ei sen yläpuolelle. Ohjelmajohdot ovat jo pitkälle kehitettyjä, ja projektit on kuvattu laajasti ja liitetty aiheisiin.
- Yleisesti ottaen ohjelman rakenne on vankka ja helposti ymmärrettävissä; lähes 50 prosenttia ohjelmasta on jo suunniteltu, ja merkittävä osa projekteista on lueteltu ja se, miten ne yhdistävät paikallisen kulttuuriperinnön taidemuodot uusiin, innovatiivisiin ja kokeellisiin ilmaisuihin on myös selitetty. Nämä ovat kaikki hakemuksen myönteisiä piirteitä.
- Paikalliset kumppanit ja kansainväliset kumppanit – etupäässä Pohjois-Euroopasta (jota paneeli pitää miinuksena) – on nimetty, ja ne edustavat huomattavaa määrää erittäin merkityksellisiä ja arvostettuja organisaatioita.
- Paneelista vaikuttaa siltä, että hakemus on tulosta osallistavasta ohjelman kehittämisprosessista: pidetyt valmistelukokoukset tavoittivat 7 000 osallistujaa; avoimet ehdotusilmoitukset tuottivat yli 1 000 hanke-ehdotusta; Haloo Pirkanmaa! -yhteisöllisyyskampanja. Ihmisiä kutsuttiin kertomaan tarinoita yhteisöille tekemistään hyvistä teoista, mikä edisti yhteenkuuluvuuden tunnetta kriisiaikoina; toteutettiin osallistava eduskunta; jopa taiteellisen sisällön luomisessa kutsuttiin ihmisiä osallistumaan (esim. Saunaooppera).
- Ohjelma sisältää huomattavan ja monipuolisen valikoiman toimintoja, jotka kuvastavat hyvin hakemuksen laajaa kulttuurikäsitystä. Tämä herättää kuitenkin huolta yhtenäisyydestä ja vakaudesta keskeisenä kulttuuriohjelmiana, joka heijastaa ennen kaikkea kaupunkikulttuuristrategiaa.
- Paneeli on huolissaan myös siitä, miksi joitakin tärkeitä historiallisia viittauksia ei otettu riittävästi huomioon (esim. Lenin ja sisällissota, keskiaikaisten ristiretkien virheellinen tulkinta). Vaikka onkin ilahduttavaa, että aineeton

perintö (esim. Kalevala) oli otettu laajalti mukaan innovatiivisten hankkeiden inspiraation lähteeksi, aineelliseen perintöön kiinnitettiin paljon vähemmän (ja ehkä liian vähän) huomiota.

3. Eurooppalainen ulottuvuus

- Hakukirjan ja ryhmän esityksen mukaan eurooppalainen ulottuvuus on läsnä koko ohjelmassa, koska monissa toimissa käsitellään tärkeitä eurooppalaisia kysymyksiä, kuten sananvapautta ja rajat ylittävää saavutettavuutta. Paneeli myöntää, että nämä kysymykset saavat voimakasta vastakaikua nykypäivän Euroopassa.
- Myönteistä on sekin, että Tampereen ”vahvoihin vähemmistökieliin” kuuluvat ruotsin ja venäjän lisäksi viro, arabia ja persia.
- Lisäksi myönteistä on se, että ohjelmassa esitellään vahva kansainvälisten kumppaneiden ja organisaatioiden verkosto ja että niiden mukaan ottaminen saattaa luoda ohjelmalle vahvan eurooppalaisen ulottuvuuden. Tähän sisältyy yhteistyö aiempien kulttuuripääkaupunkien kanssa tiettyjen ja konkreettisten hankkeiden yhteydessä, mitä paneeli arvostaa.
- Paneeli on kuitenkin sitä mieltä, että vaikka hakemuksessa mainitaan kaiken kaikkiaan mielenkiintoisia ja merkityksellisiä ajatuksia, joiden tarkoituksena on edistää Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta tai korostaa Euroopan kulttuurien, perinnön ja historian sekä Euroopan yhdentymisen yhteisiä piirteitä erityisesti arvojen ja sananvapauden osalta, kuvaukset ovat liian laajoja ja melko epämääräisiä.

4. Vaikutusala

- Yleisön kehittämisstrategia perustuu neljään strategiseen pilariin: kulttuurikasvatus, alueiden tavoittaminen, digitaalinen sitoutuminen (vaikka paneeli katsookin, että väite, jonka mukaan opiskelijat luovat digitaalisia palveluja, jotka mahdollistavat hybridiyhteyden kaikkiin kulttuuripääkaupungin tapahtumiin vuonna 2026, vaikuttaa liian kunnianhimoiselta), kulttuurien ja sukupolvien välisten rajojen ylittäminen. Tämän perusteella hankkeessa on toteutettu osallistava ohjelmien kehittämisprosessi, ja se on tavoittanut huomattavan määrän kansalaisia ja sidosryhmiä. Tämä on todella myönteinen ja erittäin olennainen osa kaupunkikulttuuristrategian täytäntöönpanoa.
- Yksi hakemuksen tavoitteista on edistää kaikkien kulttuuritoimintaan osallistumisen esteiden vähentämistä tai poistamista. Tällaisen kunnianhimoisen tavoitteen asettaminen on seurausta perusteellisesta diagnoosista, jossa arvioitiin erityyppiset esteet ja saavutettavuuden osa-alueet, ja jos ne sisällytetään strategiaan asianmukaisesti, sillä voi olla merkittäviä myönteisiä vaikutuksia.
- Vapaaehtoistyöntekijöiden osallistuminen on jo sidoksissa tiettyihin hankkeisiin, ja sen toteutus on edistynyt hyvin. Vaikka mainittiin, että ohjelmaan osallistuisivat kaikki vapaaehtoistyöhön osallistuvat, myös maahanmuuttajat, paneelin mielestä on epäselvää, onko heitä jo pyritty tavoittamaan tai miten tämä prosessi toteutuu ja tuottaa merkityksellisiä panoksia ja vaikutuksia.
- Yleisesti ottaen paneeli katsoo, että tähän mennessä tehty työ on varsin myönteistä, mutta koska kulttuuripääkaupungilla on tarkoitus olla eurooppalainen ja kansainvälinen ulottuvuus, paneelille jäi epäselvä kuva siitä, mitä vaikutuksia sillä olisi ”ulkopuolisiin ihmisiin”. Samanaikaisesti paneeli katsoo, että lähestymistapaa saamelaisvähemmistöön ei ole kuvattu riittävästi, kun taas viittaus muihin Euroopan etnisiin vähemmistöihin on hyvin yleinen eikä täysin harkittu.

5. Hallinto

- Tampere2026:n kokonaisbudjetti, suuruudeltaan 53,18 miljoonaa euroa, vaikuttaa melko vakaalta ja realistiselta, mikä vastaa hakemuksessa asetettuja tavoitteita. Kansalliselta hallitukselta ja kaupungilta odotetaan 18,75 miljoonan euron rahoitusosuutta, mikä vaikuttaa sekä toteuttamiskelpoiselta tavoitteelta että tasapainoiselta lähestymistavalta. Lisäksi myös muut kulttuuripääkaupunkihankkeeseen osallistuvat kunnat osallistuvat 6,48 miljoonalla eurolla, mikä on myönteinen osoitus alueellisesta sitoutumisesta.
- Vaikka EU:n ennakoitu varainhankinta on suhteellisen suuri (4,6 miljoonaa euroa), se on perusteltu ja vaikuttaa uskottavalta, kun otetaan huomioon kaupungin saavutukset tässä suhteessa sekä kulttuuripääkaupunkiryhmän mahdollisuus tehdä yhteistyötä kaupungin hanketoimiston ja Brysselissä sijaitsevan Tampereen alueen EU-toimiston asiantuntijoiden kanssa. Tämän seurauksena 17 kansainvälistä hanketta on jo hakenut/hakee pian EU-rahoitusta. Tämä on erittäin hyvä lähtökohta ja osoitus eri toimielinten välisestä tiiviistä yhteistyöstä.
- Toimintabudjetin jakaminen ”ohjelmaan”, ”edistämiseen ja markkinointiin” ja ”palkkoihin ja hallintoon” on myös vakiomuotoista ja asianmukaista.
- Kulttuuripääkaupunkiin liittyvät suunnitellut pääomamenot ovat 71,6 miljoonaa euroa, ja erityishankkeet on yksilöity selkeästi. Talousarvio on hyvin perusteltu, ja seuraavien seitsemän vuoden menot on suunniteltu yksityiskohtaisesti. On myös olemassa vaihtoehtoisia budjettiskenaarioita, joilla voidaan vastata erilaisiin mahdollisiin taloudellisiin tilanteisiin. Kaikki tämä on erittäin myönteistä ja vaikuttavaa ja osoittaa korkeatasoista taloudellista tietämystä ja tietoisuutta riskeistä.
- Mielenkiintoinen ajatus hakemuksessa on konseptin ”kumppanuus yritysten kanssa” käyttöönotto, mikä korvaa paremmin tunnetun ”sponsoroinnin”.
- Paneelin mukaan ehdotettu hallintorakenne (joka perustuu uuteen säätiöön) sekä hallitusten ja henkilöstön jäsenten nimitysprosessi ovat riittäviä, minkä lisäksi myönteistä on se, että henkilöstön ja hallintoneuvoston jäsenten profiileja on jo hahmoteltu. Paikallisviranomaisten jäsenet ovat edustettuina hallituksissa ja foorumeilla säätiön ja paikallisviranomaisten välisenä yhdyssiteenä. Kuntien ja alueellisten koordinaattoreiden säännölliset tapaamiset ja foorumit varmistavat myös kuntien vahvan osallistumisen.
- Markkinointistrategia, mukaan lukien digitaalinen markkinointi ja mediakumppanuudet, on jo hyvin kehitteillä ja jotkin sen osat ovatkin jo olemassa. Kansalaisia hyödynnettiin kulttuuripääkaupunkiehdokkuudesta tiedottamiseen (esimerkiksi T-paitalippuhanke).
- Riskinarvioinnissa yksilöidään joitakin kriittisiä kysymyksiä, joihin liittyy joitakin isoja riskejä. Nykyisen pandemian ja siitä johtuvan suuren epävarmuuden vuoksi olisi kuitenkin ollut aiheellista kehittää riskianalyyssissä lisää samanlaisia skenaarioita.
- Lisäksi paneeli toteaa, että strategia, jolla pääomamenoja rahoitetaan EU-varoista, ei perustu kaupunkialueiden kulttuurivetoiseen elvyttämisstrategiaan ja kestäväen kehityksen hankkeisiin.
- Kun otetaan huomioon suunniteltu monimutkainen ohjelma, paneeli katsoo, että ehdotettu henkilöstömäärä on liian pieni kulttuuripääkaupungin toteuttamiseksi (20–25 kokopäiväistä työntekijää, joista vain puolet osallistuu taideohjelmaan). Myös markkinointi- ja edistämistoimien kunnianhimoisuus edellyttäisi suurempaa ryhmää. Paneelille kuulemistilaisuudessa annetut selitykset eivät olleet riittävän vakuuttavia ja vaikuttivat liian heikoilta.

6. Toteutusvalmius

- Tampere ja kaikki muut osallistuvat kunnat ovat tehneet virallisia rahoitussitoumuksia ollakseen osa Tampere26-hanketta vuosina 2021–2027. Lisäksi kunnat ovat jo osallistuneet suunnitelman rahoittamiseen yhdessä.
- Näin ollen paneelista vaikuttaa siltä, että Tampereen kaupungin ja kaikkien muiden kuntien poliittinen tuki on erittäin voimakasta ja vankkaa.
- Infrastruktuuri-investoinnit ovat huomattavia ja osa niistä on jo käynnissä, minkä lisäksi ne sekä hyödyttävät kulttuuripääkaupunkihanketta että hyötyvät siitä. Suurin osa investoinneista ei kuitenkaan noudata kulttuuripohjaista lähestymistapaa, eikä niitä perusteltu kulttuuripääkaupunkistrategian kontekstissa.

Yhteenveto

Paneeli suosittelee, että Tampereen hakemusta ei valita.

Vaikka kulttuuripääkaupunkihakemuksen motto (*Yhtä Eurooppaa*) ilmentää kaupungin pyrkimystä tavoittaa Eurooppa käyttämällä tasa-arvoa ja kulttuuria kaikkien eurooppalaisten yhteen liittämiseksi, paneeli katsoo, että esivalinnan jälkeen tehty strategisen teeman muutos olisi vaatinut lisätarkennuksia sekä käsitteellisemmän ja vankemman analyysin.

Lisäksi, kun otetaan huomioon, että koronaviruspandemia on pahentanut kaikkia eriarvoisuuteen liittyviä ongelmia erityisesti kulttuurin saatavuuden osalta – mikä on tämän ehdotuksen ytimessä – paneeli olisi odottanut, että pandemian vaikutuksia olisi käsitelty vakaammalla tavalla hakemuksessa. Ohjelman johdonmukaisuus aiheuttaa huolta, ja sen ja kaupunkikulttuuristrategian liittäminen toisiinsa on puutteellista.

Paneeli on myös huolissaan joistakin tärkeistä historiallisista viittauksista, varsinkin kun kuulemistilaisuudessa esitetyt perustelut eivät olleet riittävän selkeitä. Paneeli on myös sitä mieltä, että Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta edistävästä toimista laaditut kuvaukset ovat hyvin laajoja ja melko epämääräisiä ja niissä korostetaan Euroopan kulttuurien, perinnön ja historian sekä Euroopan yhdentymisen yhteisiä piirteitä. Lopuksi paneeli toteaa, että strategia, jolla pääomamenoja rahoitetaan EU-varoista, ei perustu kaupunkialueiden kulttuurivetoiseen elvyttämisstrategiaan ja kestävän kehityksen hankkeisiin.

Yleisesti ottaen paneeli katsoo, että tähän mennessä tehty työ on erittäin myönteistä ja lupaavaa. Paneeli oli vaikuttunut ryhmästä ja sen esityksen laadusta, ja se kannustaa kaupunkia jatkamaan laajan kulttuuristrategiansa kehittämistä ja toteuttamista. Ehdotetun konseptin (*Yhtä Eurooppaa*) potentiaali on suuri ja edellyttää lisäajattelua ja -konsepteja, jotka voisivat luoda alkuperäisiä eurooppalaisia merkityksellisiä panoksia ja innovaatioita.

Paneelin päätös

Paneelille esitettiin kolme hakemusta hyvin erilaisista kaupungeista, ja kullakin oli omat tulkintansa kulttuuripääkaupungin kriteereistä. Tarjouksissa käsiteltiin Euroopan ja koko maailman kannalta erittäin pakottavia kysymyksiä. Kaikissa hakemuksissa oli sekä vahvuuksia että heikkouksia. Paneeli tarkasteli Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen N:o 445/2014/EU mukaisesti ohjelmaa, joka oli suunniteltu erityisesti kulttuuripääkaupunkivuotta varten ja jolla oli vahva eurooppalainen ulottuvuus.

Esitysten jälkeen paneeli keskusteli kunkin kaupungin ansioista kuuden hankekriteerin kautta, minkä jälkeen viimeisessä keskustelussa hakemuksia punnittiin toisiaan vastaan. Jokainen paneelin jäsen punnitsi omaa tulkintaansa kriteereistä suhteessa kolmeen kaupunkiin sekä niiden hakukirjoihin, esityksiin, kysymyksiin ja vastauksiin, joita täydennettiin kaupunkivierailuilta saadulla palautteella.

Paneeli pääsi äänestyksessä yksimielisyyteen yhdestä ehdokkaasta. Näin ollen paneeli suosittelee, että kulttuuri- ja opetusministeriö nimeää Oulun kaupungin vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi.

Nimitys

Tämä raportti on toimitettu hallintoviranomaiselle ja Euroopan komissiolle. Molemmat julkaisevat sen verkkosivuillaan. Päätöksen 11 artiklan mukaisesti ministeriö jatkaa vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin nimeämistä Suomessa tämän raportin suositusten perusteella. Sen jälkeen se tiedottaa asiasta Euroopan parlamentille, neuvostolle, komissiolle ja alueiden komitealle. Tämä virallinen nimitys antaa Oulun käyttää nimeä "Euroopan kulttuuripääkaupunki 2026".

Melina Mercouri -palkinto

Paneeli suosittelee, että Euroopan komissio myöntää Melina Mercouri -palkinnon nimetylle kaupungille tämän raportin perusteella. 1,5 miljoonan euron palkinnon maksamista lykätään kuitenkin vuoteen 2026 päätöksen 14 artiklan mukaisesti. Se on ehdollista. Kulttuuripääkaupungin asiantuntijapaneeli antaa Euroopan komissiolle uuden suosituksen maksun suorittamisesta loppuvuodesta 2025 seurannan päätteeksi.

Maksuehdot ovat seuraavat (14 artikla):

- Kulttuuripääkaupunki kunnioittaa hakemuksessa tekemiään sitoumuksia;
- Se täyttää kriteerit;
- Se ottaa huomioon valinta- ja seurantaraportteihin sisältyvät suositukset;
- Hakukirjassa esitettyyn ohjelmaan ja strategiaan ei ole tehty merkittäviä muutoksia;
- Talousarvio on pidetty tasolla, joka kykenee tuottamaan korkeatasoisen ohjelman ja joka on yhdenmukainen hakukirjan kanssa;
- Taiteellisen ryhmän riippumattomuutta on kunnioitettu asianmukaisesti;
- Eurooppalainen ulottuvuus on pysynyt riittävän vahvana kulttuuriohjelman lopullisessa versiossa;
- Markkinoinnin ja viestinnän strategia ja materiaali kuvastavat selkeästi sitä, että hanke on osa Euroopan unionin toimintaa;
- Seuranta- ja arviointisuunnitelmat on laadittu.

Kulttuuripääkaupungin maine

Kaupunki, jolle on myönnetty kulttuuripääkaupungin titteli, saa paljon kansainvälistä huomiota aina valintasuosituksesta kauas tulevaisuuteen ja vielä tittelivuoden päättymisen jälkeen. Sillä on velvollisuus ylläpitää kulttuuripääkaupunkien mainetta aikaisempien ja tulevien tittelinkantajien eduksi. Kaupungin hallinnon tulisi olla tietoinen siitä, että tehdyt päätökset (ei ainoastaan kulttuurialalla) saattavat herättää virallisen median ja sosiaalisen median huomion suuremmissa määrin kuin mihin hallinto on tottunut. Tämä lisää erityisen ja uuden näkökulman kaupungin päätöksentekoon monenlaisissa asioissa, jotka ulottuvat pitkälle kulttuurin ulkopuolelle.

Seurantavaihe

Kun kulttuuripääkaupunki on nimetty, se siirtyy seurantavaiheeseen (päättöksen 13 artikla). Euroopan komission tukemana paneeli tekee yhteistyötä kulttuuripääkaupungin kanssa varmistaakseen kulttuuripääkaupungin brändin laadun ja tarjotakseen neuvoja ja kokemusta.

Lopullisessa valinnassa käytettävästä hakukirjasta tulee nimetyn kaupungin ja sen omien kansalaisten, asiantuntijapaneelin, ministeriön ja Euroopan komission välinen tosiasiallinen sopimus. Sillä on tärkeä rooli Melina Mercouri -palkinnon maksamisessa. Paneeli odottaa tiivistä hakukirjan linjauksen noudattamista valmisteluvaiheen ja kulttuuripääkaupunkivuoden aikana. Hakukirjasta tehtävistä merkittävistä poikkeamista tulee keskustella paneelin kanssa komission välityksellä ennen päätösten tekemistä.

Virallisia seurantatarkastuspisteitä on kolme (yleensä syksyllä 2022, vuoden 2024 puolivälissä ja syksyllä 2025) ja tuolloin kulttuuripääkaupunki tapaa paneelin komission tuella. Ennen kutakin kokousta Euroopan komissio pyytää kulttuuripääkaupunkia toimittamaan edistymisraportteja. Komissio ilmoittaa paneelia kuultuaan aloista, joita raporteissa on erityisesti käsiteltävä.

Lisäksi paneeli voi Euroopan komission suostumuksella päättää vierailta kaupungissa tarkkailemassa edistymistä.

Paneelin raportit kaikkien kolmen kokouksen jälkeen julkaistaan komission verkkosivustolla. Kulttuuripääkaupunki voi avoimuuden vuoksi päättää julkaista omia edistymiskertomuksiaan.

Paneelin suositukset

Nimetty kulttuuripääkaupunki siirtyy nyt siirtymäkauteen eli hakemusprosessiin soveltuneista järjestelyistä virallisempaan kulttuuripääkaupungin toteuttamisrakenteeseen, joka on riippumaton paikallishallinnosta. Paneeli odottaa Oulun kehittäväen yhteistyötä muiden hakuun osallistuneiden kaupunkien ja Suomen muun taide- ja kulttuuriyhteisön kanssa. Se, että kulttuuripääkaupunki on Suomessa vuonna 2026 tarjoaa valtakunnallisen mahdollisuuden, joka heijastuu kansainvälisesti Oulun lisäksi koko maahan.

Paneeli odottaa, että ensimmäisessä edistymisraportissa syksyllä 2022 otetaan huomioon hakemuksen arvioinnissa esitetyt suositukset ja huomautukset sekä jäljempänä esitetyt suositukset.

Suosituksissa viitataan ehdotetun ohjelman sisältöön:

Kulttuuristrategia

- Työtä kulttuuristrategian kehittämiseksi ja toteuttamiseksi jatketaan ja politiikanalojen (kulttuuri/kaupunkikehitys/innovointi ja luovat alat/koulutus) väliseen integraatioon tehdään lisäjärjestelyjä. Kaikki asiakirjat julkaistaan avoimuuden varmistamiseksi.
- Vuoden 2026 kulttuuripääkaupungin vaikutustenarviointi on yksityiskohtainen ja sisältää seurantataktiikan, peruslukujen määrittelyn ja ensimmäiset yritykset erityistavoitteiden hahmottamiseksi. Keskeisiin tulosindikaattoreihin kuuluvat eurooppalaiset tietolähteet, kuten Eurostat.

- Valmiuksien kehittäminen on alueiden välistä ja monialaista, ja sen tavoitteena on kulttuuripääkaupungin kaikkien kohtien onnistunut toteutus sekä kestävyys ja pitkäaikainen perintö. Ketterä ja joustava strateginen suunnittelu on osa valmiuksien kehittämisen teemoja, jotka valmistelevat tiimejä odottamattomiin tilanteisiin.

Kulttuurinen ja taiteellinen sisältö

- Kulttuuriohjelman taiteellisia elementtejä kehitetään edelleen, ja ne yhdistetään kulttuuripääkaupungin kertomukseen, jotta kulttuuripääkaupunkiohjelman taiteellista kokonaislaatua voidaan parantaa.
- Innovatiivisia, kokeellisia ja digitaalisia ohjelmaelementtejä vahvistetaan, jotta varmistetaan, että vuoden 2026 kulttuuripääkaupunki täyttää 2000-luvun tarpeet, minkä lisäksi huomiota kiinnitetään myös ympäristön kestävyden periaatteisiin.
- Ohjelman puuttuvan osan valintamenettelyä kehitetään, siitä tiedotetaan selkeästi ja se pannaan täytäntöön. Äskettäin kehitetyllä sisällöllä on johdonmukainen ja selkeä taiteellinen näkemys ja kulttuuripääkaupungin vision ja tehtävän mukainen eurooppalainen merkitys.
- Asianmukaisia helpottamismekanismeja, kuten päätöksenteon ja konfliktinratkaisun periaatteita, on selkeytettävä ja toteutettava.

Eurooppalainen ulottuvuus

- Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta, kulttuurienvälistä vuoropuhelua ja Euroopan kansalaisten keskinäistä ymmärtämystä edistävien toimien laajuutta ja laatua sekä Euroopan kulttuurien, perinnön ja historian yhteisten piirteiden korostamista turvataan, niitä syvennetään ja kehitetään.
- Kehitetään ja lujitetaan yhteistyötä ja viestintää eri puolilta Eurooppaa tulevien kumppaneiden kanssa, mukaan lukien muut kulttuuripääkaupungit. Sama pätee kumppanuuksiin muiden maanosien kanssa.
- Lisäkehitystä tarvitaan, jotta voidaan varmistaa Euroopan laajuinen yhteistyö ja luoda uusia toimintaympäristöjä eurooppalaisen ulottuvuuden täysimittaiselle kehittämiselle.
- Toimia, joilla pyritään herättämään kiinnostusta Euroopan muissa osissa, kehitetään ja edistetään strategisesti.

Vaikutusala

- Työllä varmistetaan edelleen sosiaalinen innovointi ja mielekäs osallistuminen kulttuuripääkaupungin tehtävän ja vision mukaisesti.
- Kehitetään kulttuuripääkaupungin yleisöjen kehittämisstrategioita ja -suunnitelmia paikallista, alueellista ja kansainvälistä yleisöä varten. Eryistä huomiota kiinnitetään eurooppalaisen ja kansainvälisen yleisön tavoittamiseen.
- Sekä yleisön kehittäminen että yhteisön sitoutuminen ovat mukana valmiuksien kehittämistoimissa, joihin osallistuvat kaikki asiaankuuluvat kumppanit.

Hallinto

- Tietoa Oulu 2026 -organisaatiosta ja sen säännöistä sekä kulttuuripääkaupungin toteutusstrategioista on julkisesti saatavilla.
- Ohjelman johtaja on nimitettävä varhaisessa vaiheessa itsenäisesti, ja hänen korkea asemansa on turvattava, jotta voidaan varmistaa, että kollektiivisella lähestymistavalla taiteelliseen päätöksentekoon on alusta alkaen pitävä rakenne.

- Suunniteltu kulttuuripääkaupungin rakenne perustetaan ja luodaan tehokkaat organisatoriset keinot, jotta näin vaativa hanke voidaan toteuttaa onnistuneesti. Kehitetään kestäviä ja tehokkaita mekanismeja laajan kulttuuriohjelman toteuttamiseksi eri osaamistasoja osoittavien kumppaneiden kanssa.
- Strategisten alueiden ja tilojen omistajuus on määritelty selkeästi ja välitetään selkeät tiedot siitä, mitä integroidaan ja mitä ei sisällytetä ohjelmaan.
- Varasuunnitelman laadinta on viimeistelyä ja toimivaa.
- Strategioita ja tekijänoikeusasioita, kuten hankkeeseen liittyvien tuotteiden ja palveluiden tekijänoikeudet, kehitetään ja julkistetaan.
- Viestintäsana (sisältäen eurooppalaisen ulottuvuuden) on ilmaistu selkeästi kulttuuripääkaupunkiryhmän ja muiden asiaankuuluvien kumppanien ja sidosryhmien käyttöön.
- Ehdotettuja viestintäelementtejä harkitaan huolellisesti, jotta voidaan välittää suunnitelmanmukaisia viestejä useille eurooppalaisille yleisöille.
- Pandemiaan, pandemian jälkeiseen aikaan, joukkotapahtumiin ja terrorismin uhkaan liittyviä turvallisuuskysymyksiä käsitellään.
- Tietosuojakysymyksiä käsitellään ja niistä tiedotetaan selkeästi.
- Osoitetaan, että hankkeen ympäristövaikutukset on ymmärretty.

Toteutusvalmius

- Kehitetään ja toteutetaan strategia, jolla pyritään varmistamaan poliittisten sidosryhmien jatkuva tuki paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.
- Majoitus- ja kuljetuskapasiteettia, myös alueen sisällä, tarkastellaan uudelleen, ja mahdollisiin heikkouksiin puututaan, jotta voidaan tukea (eri kansalaisten) osallistumista kulttuuripääkaupunkiohjelman eri osissa.

Hakukirjassa esitetään useita toimia, jotka on toteutettava ennen vuotta 2026 – näissä aikatauluissa tulisi pysyä. Kokemus on osoittanut, että menestyksekkäät kulttuuripääkaupungit käyttävät ensimmäisen valintaa seuraavan vuoden kaikkien hallinto-, johto- ja hallintorakenteiden ja -järjestelmien perustamiseen. Tämän keskeisen tehtävän on oltava käynnissä samaan aikaan hankkeen ensimmäisen vaiheen kanssa vuonna 2022. Tässä kohdassa esitetyt suositukset perustuvat aikaisempien kulttuuripääkaupunkien kokemuksiin.

Paneeli odottaisi:

Säätiön hallituksen, neuvoa-antavan lautakunnan ja Oulu 2026 -säätiön henkilökunnan välinen suhde on määriteltävä selkeästi ja julkaistava.

Johtoporras rekrytoidaan avoimien kilpailujen kautta.

Pääjohtaja ilmoittaa säätiön hallituksen suostumuksella Oulu 2026 -organisaation taloussäännöt:

- Nimitetään ulkopuolinen organisaatio, joka suorittaa vuosittaisia tarkastuksia ja hyväksyy organisaation tilinpäätöksen.
- Tilinpäätöksen ja vuosikertomuksen julkaisemista varten tehdään järjestelyjä avoimuuden varmistamiseksi.
- Sisäiset hallinnointi- ja hallintomenettelyt on otettu käyttöön. Näihin kuuluvat henkilöresurssit, oikeudelliset näkökohdat (esim. hankesopimusjärjestelyt, tietosuoja ja immateriaalioikeudet), hanke-ehdotuspyyntöjen perusteet ja järjestelmät sekä markkinointi- ja brändäysstrategia.

- Kehitetään ja toteutetaan sisäinen viestintästrategia. Tähän sisältyy Oulu 2026 -organisaation sisäinen viestintä sekä organisaation ja kaupungin (ja alueen) hallinnon välinen viestintä, organisaation ja opetus- ja kulttuuriministeriön välinen viestintä sekä organisaation ja Euroopan komission välinen viestintä.
- Laaditaan yksityiskohtainen henkilöstösuunnitelma vuoteen 2026 saakka (ja sen jälkeen), johon osallistuu vapaaehtoisia.
- Organisaatio varmistaa, että kaikessa sen (verkossa ja muualla tapahtuvassa) markkinoinnissa ja viestinnässä merkitään, että kulttuuripääkaupunki on osa Euroopan unionin toimintaa.

Kiitokset

Paneelin jäsenet haluavat tässä yhteydessä kiittää kaikkia kilpailun tähän valintavaiheeseen osallistuneita. Paneeli kiittää kolmea ehdokasta ja kaikkia, jotka osallistuivat ehdokkaiden hakemusten tekemiseen; Euroopan komissiota sen antamista neuvoista ja hallintoviranomaista sen erinomaisesta hallinnosta. Paneeli kannustaa kaikkia kaupunkoja jatkamaan kulttuuristrategioidensa kehittämistä ja toteuttamista.

Allekirjoittajina

Alin-Adrian Nica

Beatriz Garcia

Dessislava Gavrilova (puheenjohtaja)

Jelle Burggraaff

Jorge Cerveira Pinto (selvityshenkilö)

Kai Amberla

Paulina Florjanowicz

Pierre Sauvageot

Riitta Vanhatalo

Kesäkuu 2021

